

## CE ESTE REZILIENȚA EDUCAȚIONALĂ?

Conceptul de reziliență a reprezentat o temă a cercetării științifice în ultimii 60 de ani, fiind o noțiune frecvent utilizată atât în psihologie și științele educației, cât și în economie, inginerie, ecologie și medicină. În esență, reziliența reprezintă capacitatea unui sistem dinamic de a rezista sau de a-și reveni în urma unor provocări semnificative care îi amenință stabilitatea, viabilitatea sau dezvoltarea (Masten, 2011).

### 1. Reziliența educațională

Reziliența educațională, academică, a primit mai multe definiții de-a lungul timpului, printre care probabilitatea ridicată de a obține succes școlar și alte realizări în viață în pofida vulnerabilităților personale sau a circumstanțelor adverse provocate de experiențele și condițiile de mediu” (Wang, Haertel&Walberg, 1994, p. 46), capacitatea de a atinge performanța școlară în condițiile confruntării cu factori de risc care amenință succesul școlar (Alva & Padilla,1995) sau abilitatea de a face față provocărilor și presiunilor mediului școlar (Fallon, 2010).

### 2. Succesul școlar

**Succesul școlar** este interpretat atât ca un indicator al unei reziliențe psihologice ridicate (Kumpfer, 1999), cât și al acestui tip distinct de reziliență, cea educațională. Însă dacă succesul școlar poate fi identificat și măsurat cu ușurință, circumstanțele și experiențele adverse și efectul lor asupra elevilor pot fi conceptualizate, recunoscute și evaluate într-un mod unitar.

Revista de Pedagogie • LXIV • 2016 (1) 37 În literatura de specialitate, aceste **condiții adverse** care amenință succesul școlar al elevilor sunt numite factori de risc, și anume acele caracteristici **genetice, biologice, demografice, comportamentale și socioculturale** care

Influențează probabilitatea evoluției școlare eficiente a elevilor. Principalele categorii de factori de risc identificate prin intermediul studiilor științifice sunt sărăcia, violența comunitară și școlară, bolile cronice, familiile monoparentale, consumul de droguri, conflictele familiale, pierderea unei persoane dragi, apartenența la o minoritate etnică etc. (Masten& Powell, 2003; Waxman, Gray & Padron, 2003; Cefai, 2008; Williams, 2011). Prezența factorilor de risc nu garantează apariția problemelor școlare sau comportamentale, însă cresc probabilitatea manifestării unor astfel de dificultăți cademice.

### 3. Factorii protectivi

În general, conceptul de reziliență educațională nu este considerat drept un atribut fix, ci o caracteristică ce poate fi dezvoltată, prin focalizarea pe factorii modificabili, care au un impact asupra succesului școlar al elevului (Waxman, Gray & Padron, 2003). Acești factori sunt cunoscuți în literatura de specialitate drept **factori protectivi**, implicând resurse personale, familial și instituționale, iar cunoașterea lor are o importanță foarte mare pentru construirea unor strategii eficiente de intervenție în vederea dezvoltării rezilienței educaționale a elevilor.

Un model reprezentativ al rezilienței educaționale este cel construit de Silas Casillas în 2008, în cadrul căruia autorul a identificat patru mari categorii de **factori protectivi**, care sprijină elevii aflați în situații de risc pentru atingerea succesului școlar (Sandoval-Hernandez & Cortes, 2012):

*1) factori personali – încrederea în sine și motivația pentru învățare;*

*2) factori familiari – sprijinul emoțional, sprijinul material și modelul personal de reziliență educațională;*

*3) factori școlari – sprijinul emoțional/recunoașterea socială, sprijinul logistic/managementul administrativ, relația profesor-elev/modelul personal oferit de profesori;*

**4) factori comunitari** – infrastructura necesară procesului educațional.

Conform autorului, resursele personale au cea mai mare importanță în atingerea și menținerea rezilienței educaționale, acestea fiind esențiale și obligatorii în procesul de adaptare eficientă la condițiile adverse. Astfel, chiar dacă ar exista celelalte trei categorii de factori protectivi, aceștia nu ar favoriza atingerea succesului școlar în lipsa celor de natură personală. **Încrederea în sine**, prima resursă personal menționată de Casillas, implică în special procesul prin care elevul își întărește imaginea de sine ca persoană rezilientă din punct de vedere educațional, fiind asociată cu experiențele școlare anterioare. A doua resursă, **motivația pentru învățare**, are la bază valoarea acordată educației și se manifestă prin implicarea perseverentă în activitățile considerate a conduce la succesul școlar. De asemenea, factorii personali influențează și modul în care sunt accesați factorii familiari, școlari și comunitari, dar în același timp aceștia conduc la configurarea resurselor personale.

## Consilierea școlară

Consilierea școlară reprezintă una dintre cele mai eficiente activități educaționale care promovează și dezvoltă reziliența educațională a elevilor aflați în diverse situații de risc. Ea este definită drept o relație interumană de asistență și support dintre o persoană specializată în psihologia și consilierea educațională (profesor) și grupul de elevi, în scopul dezvoltării personale și prevenției situațiilor problematice și de criză (Băban, 2003). Consilierea școlară reprezintă un demers calificat, organizat pe principia științifice, care permite acordarea unei asistențe de specialitate acelor persoane implicate în procesul educațional (elevi, studenți, cadre didactice, părinți, diriginți) (Dumitriu&Dumitriu, 2004).

Conform lui Băban (2003), scopul fundamental al consilierii școlare este funcționarea psihosocială optimă a persoanei/grupului, aceasta fiind realizată prin atingerea următoarelor obiective:

1. *promovarea sănătății și a stării de bine* – somatic, mintal, emoțional, social și spiritual;
2. *dezvoltarea personală* – cunoașterea de sine, imaginea de sine, relaționarea interpersonal armonioasă, tehnici de învățare eficiente, opțiuni vocaționale realiste;
3. *prevenția dispoziției afective negative*, a neîncrederii în sine, a comportamentelor de risc, a conflictelor interpersonale, a dificultăților de învățare, a dezadaptării școlare și sociale.

Consilierea școlară este o modalitate de intervenție educațională prin care pot fi dezvoltați factorii protectivi care asigură o reziliență educațională crescută a elevilor. Obiectivele consilierii școlare enumerate mai sus implică în mod indirect și dezvoltarea capacității elevilor de a depăși diversele situații adverse cu care aceștia se confruntă. Însă este necesar să fie construite planuri și programe centrate în principal pe dezvoltarea rezilienței educaționale a elevilor, având în vedere că există multiple și diverse situații de vulnerabilitate și risc educațional.

## Concluzii

Reziliența educațională este o necesitate în societatea noastră, având în vedere că elevii se confruntă cu o multitudine de condiții care le afectează dezvoltarea școlară și profesională – de la factorii de risc individuali până la cei de sistem. Elevii cu reziliență educațională sunt cei care își păstrează o motivație de învățare și o performanță școlară ridicată în ciuda prezenței

condițiilor de risc care îi fac vulnerabili eșecului școlar. Consilierea școlară are un rol activ și semnificativ în dezvoltarea rezilienței educaționale a elevilor, atât prin intervențiile adresate direct acestora, cât și prin cele adresate profesorilor, părinților și prin activitățile de promovare a colaborării școală-comunitate. Având în vedere existența unui număr ridicat de elevi care au nevoie să își dezvolte reziliența educațională, este nevoie ca tot mai mulți specialiști să se familiarizeze cu acest concept și cu modalitățile concrete de promovare a acestuia în mediul școlar.

### **Bibliografie**

- Anghel Ramona E. (2016) (1) *Rolul consilierii școlare în dezvoltarea rezilienței educaționale a elevilor*, Revista de Pedagogie- LXIV
- Băban, A. (2001) *Consiliere educațională*, Ed. PsiNet, Cluj – Napoca
- Cosmovici, A., Iacob, L. (1998) *Psihologie școlară*, Ed. Polirom, Iași
- Eliade, S. (2000) *ABC – ul consilierii elevului*, Ed. Hiperborea, Turda
- Iftene, F. (1999) *Psihiatria copilului și adolescentului*, Casa Cărții de Știință, Cluj
- Lemeni, G. Miclea, M. (2004) *Consiliere și orientare – ghid de educație pentru carieră*, Ed. ASCR, Cluj - Napoca

**PROFESOR PSIHOPEDAGOG, Buzatu Florenta Manuela**